

Pojęcia kluczowe: *ślubowanie, praca adwokata, aksjologia, wartości, sumienność, gorliwość, godność, uczciwość, słusność, sprawiedliwość społeczna*

Piotr Rachwał

Aksjologia roty ślubowania adwokackiego i pojęcie pracy adwokata

ABSTRAKT

W opracowaniu omówione zostały wartości zawarte w ślubowaniu adwokackim, którego złożenie stanowi warunek konieczny rozpoczęcia wykonywania zawodu adwokata. Są nimi: godność, uczciwość, słusność i sprawiedliwość społeczna, które to obowiązują zarówno w życiu zawodowym, jak i prywatnym adwokata. Mimo iż wspomniane wartości są często przywoływane w życiu korporacyjnym, jak i w sądownictwie dyscyplinarnym, to nie doczekały się do tej pory szerszego omówienia ich znaczeń. Ponadto w artykule omówiono cechy takie jak sumienność i gorliwość, które to powinny charakteryzować wykonywanie obowiązków oraz pracę adwokata. Została zwrócona uwaga, że takie ustawowe wymagania niosą za sobą konsekwencje kontraktowe, jak i mają znaczenie przy ocenie miernika staranności. Dodatkowo spróbowano zaproponować definicję pracy adwokata, która nawiązuje do przedmiotu działalności, jej celów, przy jednoczesnym uwzględnieniu ogólnoludzkich potrzeb adwokata jako człowieka. W opracowaniu wykorzystano także pozaprawne źródła, zwłaszcza filozoficzne. Artykuł został stworzony przede wszystkim w nawiązaniu do deontologii zawodu adwokata, co może wspomóc sądownictwo dyscyplinarne przy ocenie analizowanych czynów przez pryzmat dochowania wierności rocie ślubowania adwokackiego.

Co roku tysiące adwokatów i aplikantów adwokackich składa ślubowanie. Powtarzają tekst, który wcześniej wypowiedziały dziesiątki tysięcy osób. Czy wypowiadając tekst ślubowania, wszyscy są świadomi, jakich wartości przyrzekają dochować? Czy znane jest ich znaczenie? Czy sądownictwo dyscyplinarne korzysta z aksjologii roty ślubowania adwokackiego? Na te i na inne pytania postaram się odpowiedzieć w tym artykule.

I. WSTĘP

Rota ślubowania jest tekstem podniosłym, którego treść wybija się literacko spośród innych norm prawnych. Może nie jest to tekst, który można by przyrównać do Preambuły Konstytucji RP¹, ale niewątpliwie jest to tekst ważki². Wobec przywołania w nim wartości takich jak gorliwość, sumiennosc, legalność, godność, uczciwość, słuszność i sprawiedliwość ma charakter idealistyczny, z którym zawsze będzie się można mierzyć.

Jedynie dla porządku należy przytoczyć obowiązującą treść ślubowania adwokackiego:

Ślubuję uroczyście w swej pracy adwokata przyczyniać się ze wszystkich sił do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki swe wypełniać gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, a w postępowaniu swoim kierować się zasadami godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej.

Mimo że ustroj Państwa się zmienia, świat ulega niewyobrażalnym przemianom, to wartości wyrażone w rocie ślubowania adwokackiego pozostają niemal niezmiennie³. Obecna treść ślubowania najbardziej zbliżona jest do tych, które składane były po 1950 r. Ustawy z 27.06.1950 r.⁴ oraz 19.12.1963 r.⁵ o ustroju adwokatury nie przewidywały ochrony praw i wolności obywatelskich, co było sprzężone z ówczesnymi zadaniami adwokatury ograniczonymi do współdziałania z sądami i innymi władzami w ochronie porządku prawnego oraz do udzielania pomocy prawnej zgodnie z prawem i interesem mas pracujących. Jednakże wartości, którymi kierować ma się adwokat, pozostały niezmiennie.

W II RP regulacje dotyczące Adwokatury odwoływały się do dobra Państwa Polskiego oraz godności stanu adwokackiego. W porównaniu do obecnej treści

1 W Preambule Konstytucji mowa o prawdzie, sprawiedliwości, dobru i pięknu, które to swoje źródło czerpią od Boga lub z innych źródeł. W końcowej części ponownie pojawia się nawiązanie do sprawiedliwości, ze wskazaniem, że między innymi na tej wartości oparta jest Konstytucja. Ostatecznie znajdujemy apel, aby stosowanie Konstytucji oparte było na dbałości o zachowanie przyrodzonej godności człowieka. Wartości te zostały powtórzone także w przepisach Konstytucji: sprawiedliwość w art. 2, który stanowi, że „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”, a godność uregulowana została w art. 30 stanowiącym, że „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”. Mimo że wartości te są w rocie ślubowania adwokackiego, to nie oznacza, że ich wykładnia będzie tożsama w obydwu aktach prawnych.

2 Por. orz. WSD z 12.02.2022 r., sygn. akt WSD 23/21, w którym podkreśla się niebagatelne znaczenie rot ślubowania adwokackiego, która zawiera wszystkie najistotniejsze elementy (wartości) powiązane z zawodem adwokata.

3 G. Maroń, *Instytucja ślubowania adwokackiego w polskim porządku prawnym*, Instytucja_slubowania_adwokackiego_w_polskim_porzadku_prawnym.pdf (arslegis.org.pl) (dostęp: 31.01.2024 r.), który omawia także teksty ślubowania I RP i okresu zaborów.

4 Dz.U. z 1959 r. nr 8 poz. 41.

5 Dz.U. z 1963 r. nr 57 poz. 309.

ślubowania, gdzie mowa o kierowaniu się przez adwokata w jego postępowaniu zasadą godności, to sformułowanie w nich zawarte: „pomny godności stanu adwokackiego” stanowi cenną wskazówkę hermeneutyczną, która potwierdzi zaprezentowane poniżej socjologiczne rozumienie „godności adwokackiej”. Analiza treści roty ślubowania z okresu przedwojnia⁶ zwraca uwagę, że wartość, jaką jest słusność, powiązana została ze spełnianiem obowiązków adwokata, w ramach których należało się kierować zgodnością z prawem i właśnie rzeczoną słusnością. Taka korelacja umożliwia łatwiejszą interpretację obecnie wyrażonej zasady słusności, gdzie zasada ta została powiązana nie z pracą adwokata, a z jego postępowaniem, czyli także sferą życia prywatnego, o czym mowa będzie jeszcze niżej. Wykonywanie obowiązków adwokackich zgodnie z prawem, ale przy jednoczesnej korekcie norm generalnych i ogólnych, w sytuacji, w której literalne ich stosowanie mogłoby prowadzić do niesprawiedliwości, stanowi kwintesencję klasycznie rozumianej zasady słusności, która raczej cechuje sferę zawodową adwokata, a nie jego postępowanie w życiu prywatnym. Oczywiście i w życiu prywatnym mogą zdarzyć się sytuacje, gdy konieczne będzie zastosowanie zasady słusności w celu skorygowania ustawowego bezprawia.

Podobnie zasady honoru i uczciwości, którymi adwokat powinien się kierować w swoim postępowaniu, czyli także w sferze życia prywatnego, mówią więcej niż posłuszenie się zasadami godności, uczciwości, słusności i sprawiedliwości społecznej. Jak widać, zasada uczciwości obowiązuje niezmiennie. Warto zadać sobie pytanie, czym jest honor i dlaczego ta wartość została wyeliminowana w ustawodawstwie komunistycznym. Honor to osobista godność człowieka, prawość moralna; doskonałość moralna człowieka zasadzająca się na posiadaniu pełni cnót, stanowiąca jedno z podstawowych dóbr osobowych; forma uznania i czci oddawanej osobie z racji jej autorytetu lub pełnionych funkcji⁷. Honor można rozpatrywać w znaczeniu podmiotowym i przedmiotowym. W znaczeniu podmiotowym wyraża poczucie się do określonej kategorii obowiązków, powinności wynikających z określonej sytuacji osobistej, społecznej lub zawodowej. W znaczeniu przedmiotowym honor oznacza dobre imię, szacunek, jakim cieszy się ktoś przestrzegający określonych reguł postępowania⁸. Jak widać, honor w znaczeniu przedmiotowym sprzężony jest ze znaczeniem podmiotowym i stanowi rezultat moralnego postępowania, na który trzeba sobie zasłużyć, ale który można także utracić. Biorąc pod uwagę etos zawodu adwokata, który

6 Por. art. 12 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 7.10.1932 r. Prawo o ustroju adwokatury oraz art. 65 ust. 1 ustawy z 4.05.1938 r. Prawo o ustroju adwokatury, których treść jest niemal identyczna i brzmi: „Pomny dobra Państwa Polskiego oraz godności stanu adwokackiego, przyrzekam uroczyście, że obowiązki adwokata spełniać będę zgodnie z prawem i słusnością, poświęcając się im z całą sumiennością i gorliwością, władzy okazywać będę poszanowanie, a w postępowaniu moim kierować się będę zasadami honoru i uczciwości”.

7 Z. Pańpuch, T. Zawojcka, *Honor* (w:) *Powszechna encyklopedia filozofii*, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu (dostęp online: 30.01.2024 r.); Honor (gr. *time*, łac. *honor*) – cześć, uznanie, godność (ptta.pl).

8 Z. Pańpuch, T. Zawojcka, *Honor* (w:) *Powszechna encyklopedia...*

ustawodawca nazwał „godnością stanu adwokackiego”, należy uznać, że zachowanie adwokata nakierowane na misyjność prowadzić ma do uznania społecznego.

Zrezygnowanie przez ustawodawcę z ustawowego odwołania do wartości prawdopodobnie wynikało z żywego w kulturze polskiej zawołania „Bóg-Honor-Ojczyzna”⁹ i dlatego doszło do zastąpienia go triadą: godności, uczciwości i sprawiedliwości społecznej. Dodatkowo zwrócić należy uwagę, że współcześnie zarówno w języku normatywnym, jak i potocznym odchodzi się od pojęcia „honor” na rzecz pojęcia „godność”. Biorąc to pod uwagę, stosując wykładnię historyczną zasad postępowania adwokata, w pełni zasadne i usprawiedliwione będzie sięgnięcie do zasady honoru, która przynajmniej dla piszącego te słowa bardziej odpowiada sposobowi postępowania adwokata niż obecnie przywołana tetrada wartości.

Zanim przejdziemy do wykładni językowej, to nawiązać warto do wykładni systemowej i porównać rotę ślubowania z innymi zawodami prawniczymi, ze szczególnym uwzględnieniem roty powstałej później, a to rotę ślubowania radców prawnych. Przy ślubowaniu sędziów, notariuszy, komorników *in genere* należy zwrócić uwagę na odmienne zadania poszczególnych zawodów, co determinuje treść tekstu ślubowania. Zaczynając od ślubowania sędziowskiego – to sędzia w swoim postępowaniu powinien kierować się diadą: godności i uczciwości, natomiast obowiązki swoje powinien wykonywać sumiennie. Jak widać, wartości są tożsame, ale zostały przedstawione wężiej niż w rocie adwokackiej.

Rota ślubowania notariuszy jest niemal identyczna jak rota ślubowania komorników i nakłada na przedstawicieli tych zawodów obowiązek kierowania się w swoim postępowaniu zasadami godności, honoru i uczciwości, a powierzone obowiązki winni oni wypełniać zgodnie z prawem i sumiennie. Zwraca uwagę poświęcenie się wartością honoru, co można tłumaczyć tym, że ustawa Prawo o notariacie z 14.02.1991 r.¹⁰ i poprzednio obowiązująca ustawa o komornikach sądowych z 29.08.1997 r.¹¹ uchwalane były, kiedy to powrót do wartości przedwojennych był powszechnie przyjęty.

Co się zaś tyczy ślubowania radców prawnych, to niewątpliwie wzorowane było ono na rocie adwokackiej, ale doszło w nim do kilku zmian, które zdają się interesujące w perspektywie wykładni rotę ślubowania adwokackiego. Zdziwiająca jest, że w rocie ślubowania mowa o „wykonywaniu zawodu radcy prawnego” w sytuacji, w której w rocie adwokackiej mowa o „pracy adwokata”, mimo że to właśnie adwokatów dotyczy ustawy zakaz pozostawania w stosunku pracy. Po drugie, praca zawodowa ograniczona została do „przyczyniania się do ochrony i umacniania porządku

9 Zgodnie z uchwałą nr 39/2009 NRA z 19.06.2009 r. godłem Adwokatury jest srebrny orzeł w koronie wznoszący się do lotu, stojący na białej wstędze z dewizą „Prawo, Ojczyzna, Honor”, otoczony liśćmi wawrzynu i dębu.

10 Dz.U. z 2022 r. poz. 1799.

11 Dz.U. z 2018 r. poz. 1309. Obecnie obowiązująca ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych przewiduje tożsamy tekst ślubowania, co jej poprzedniczka.

prawnego Rzeczypospolitej Polskiej” i nie objęła, podobnie jak u adwokatów, świadczenia pomocy prawnej, co jest podstawowym celem zawodu radcy prawnego i adwokata. W zakresie postępowania radcy posłużono się wartościami tożsamymi jak w ślubowaniu adwokackim: godnością i uczciwością, rezygnując ze słuszności, która raczej powinna dotyczyć wykonywania zawodu, a nie postępowania. Ponadto nawiązano wprost do obowiązku kierowania się zasadami etyki radcy prawnego, co znacznie poszerza zakres aksjologiczny wobec takiego odesłania¹². Natomiast z perspektywy piszącego te słowa najciekawsze jest posłużenie się bezprzymiotnikową sprawiedliwością, w sytuacji, w której właśnie taką idiomatyczną sprawiedliwością¹³ posługuje się zarówno Konstytucja, jak i rota ślubowania adwokackiego.

Wartością jest coś, co budzi oceniające uznanie człowieka. Słowo „wartość” zyskało status terminu filozoficznego u schyłku XIX w. za sprawą Kanta i Nietzschego. Dociekania nad wartością – jako tym, co cenne, godne, ważne, znaczące, użyteczne, a przez to zobowiązujące (powinne) – dały początek teorii wartości (E. von Hartmann) czy też aksjologii (P. Lapie). Aksjologia w tradycji filozofii krytycznej (idealizmu) to nauka o tym, co cenne (godne, ważne) i powinno w ludzkim działaniu¹⁴. Dlatego w rocie ślubowania adwokackiego wartościami będą: gorliwość, sumienność, legalność, godność, uczciwość, słuszność i sprawiedliwość społeczna.

II. DEFINICJA POJĘCIA PRACY ADWOKATA

W pierwszej kolejności pojawia się potrzeba odniesienia do pierwszych słów przyrzeczenia adwokackiego, które mówią o „pracy adwokata”. Wykładnia tej części przepisu musi pozostawać w zgodzie z art. 4b ust. 1 pkt 1 Pr.adw.¹⁵, który stanowi, że „adwokat nie może wykonywać zawodu, jeżeli pozostaje w stosunku pracy”. Stosunek pracy definiuje zaś art. 22 k.p., który stanowi, że „przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem”. Kwestia aksjologii tego uregulowania jest ciągłym przedmiotem dyskusji w środowisku adwokackim i z uwagi na zakres tego opracowania nie będzie jej poświęcona uwaga. Dlatego pojawia się pytanie, jak rozumieć posłużenie się przez ustawodawcę

12 Za takim rozwiązaniem *de lege ferenda* opowiada się G. Maroń, *Instytucja ślubowania adwokackiego...*: „Za celowe wypada uznać odesłanie do treści ślubowania adwokackiego w tekście Kodeksu Etyki Adwokackiej. Potwierdzałoby to dobitniej, iż rota ślubowania, mówiąca m.in. o zasadzie godności, uczciwości, słuszności, sprawiedliwości społecznej, gorliwości, sumienności, jest źródłem podstawowych zasad etyki adwokackiej, trzonu adwokackiej deontologii i etosu mecenasa”.

13 Mowa o sprawiedliwości społecznej.

14 M. A. Krąpiec, *Wartość* (w): *Powszechna Encyklopedia...* (dostęp online: 31.01.2024 r.); WARTOŚĆ – coś, co budzi oceniające uznanie człowieka (ptta.pl).

15 Ustawa z 26.05.1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 poz. 1184), dalej Pr.adw.

pojęciem pracy adwokata w rocie ślubowania. Zwrócić należy uwagę, że ustawodawca w samej rocie posłużył się co do „czynności sprawczych” adwokata także określeniem „wypełnianiem obowiązków”, a w dalszej części ustawy „wykonywaniem zawodu adwokata”, którym to określeniem posługuje się w kontekście podziału na adwokatów wykonujących zawód i niewykonujących zawodu. Daje to podstawę do przyjęcia, że ustawodawca stawia znak równości pomiędzy pracą adwokata a wypełnianiem przez niego obowiązków i wykonywaniem zawodu adwokata. Jednak nie wyczerpuje to problemu konstrukcji definicji pracy adwokata. Jeżeli dokonanie wykładni językowej nie prowadzi do zadowalających rezultatów i skorzystanie z wykładni systemowej jest niemożliwe z uwagi na wyraźne wyłączenie, to konieczne jest ponowne zdefiniowanie, czym jest praca adwokata.

Pierwszym sposobem zdefiniowania pracy adwokata będzie sięgnięcie do samej rotacji i wskazanie na zawarte w niej cele adwokatury. Są nimi: przyczynianie się do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacnianie porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Mamy tu ewidentne nawiązanie do art. 1 ust. 1 Pr.adw., który jako zadania adwokatury podaje właśnie ochronę praw i wolności oraz współdziałanie w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Usprawiedliwione zdaje się przyjęcie, że pomiędzy nazwami „umacnianie porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej” a „współdziałanie w kształtowaniu i stosowaniu prawa” zachodzi stosunek równoważności. Natomiast art. 1 ust. 1 Pr.adw. jako pierwszy zakres kompetencji adwokatury podaje – udzielanie pomocy prawnej. Próżno szukać tego sformułowania w rocie ślubowania. Oczywiście nie sposób przyjąć, że cała aksjologia rotacji ślubowania nie obejmuje tak podstawowej części pracy adwokata, bo w ramach „wypełniania obowiązków” mieści się niewątpliwie udzielanie pomocy prawnej. Niemniej to znamienne, że ustawodawca w rocie ślubowania *expressis verbis* nawiązuje do innych zadań adwokatury, a nie do tego konkretnego. Być może ustawodawca w ten sposób na pierwszy plan wysunął misyjność zawodu adwokata, rozumianą jako honor w znaczeniu podmiotowym, czyli poczuwanie się do określonej powinności działania na rzecz społeczeństwa.

Zaproponowana definicja pracy adwokata, zrekonstruowana na podstawie celów, a to: udzielania pomocy prawnej, przyczyniania się do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego, nie spełnia jeszcze kryteriów pełnej definicji. Wskazanie na różnicę w stosunku do innych samorządów prawniczych w postaci braku możliwości nawiązania stosunku pracy także nie jest wystarczające.

Dlatego proponuję następującą definicję pracy adwokata: jest to realizowanie osobowych potencjalności adwokata, polegających na posiadanej wiedzy, doświadczeniu zawodowym i życiowym, w celu umocnienia się we własnym bytowaniu (w aspektach: wegetatywnym, sensorywnym i rozumowym) i w celu udzielania pomocy

prawnej osobom trzecim, przyczyniania się do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego¹⁶.

Złożone czynności rozumu wyróżniają człowieka ze świata przyrody. Adwokata powinna wyróżniać wiedza, którą zdobył w trakcie kształcenia akademickiego, aplikanckiego oraz doskonalenia zawodowego. Te dwa ostatnie umożliwiają także zdobycie wiedzy praktycznej, określanej doświadczeniem zawodowym. Zdobywanie wiedzy teoretycznej, a następnie praktycznej, przy dodatkowym zdobywaniu wiedzy ogólnej prowadzi do zdobywania doświadczenia życiowego. Życie człowieka jest zbyt krótkie, żeby na własnym doświadczeniu osiągnąć doświadczenie życiowe, które to jest między innymi kryterium oceny dowodów. Dlatego praktyka zawodowa pozwala zetknąć się z niezliczoną liczbą przypadków, które następnie można kategoryzować, co umożliwia lepsze wykonywanie pracy, w szczególności udzielanie pomocy prawnej. Nie można utożsamiać doświadczenia życiowego z doświadczeniem zawodowym. Relacja między nimi jest taka, w kontekście wykonywania pracy adwokata, że to doświadczenie życiowe umożliwia nam pogłębienie doświadczenia zawodowego. Natomiast zdobywanie doświadczenia życiowego w tym kontekście nie wynika na ogół z doświadczenia empirycznego, bowiem w pewnej kategorii wiedzy mogłoby się to równać co najmniej z popełnieniem deliktu dyscyplinarnego. Dlatego doświadczenie to zdobywa się poprzez kontakt ze sztuką, zwłaszcza literaturą, teatrem i filmem, gdzie spotykamy się ze stanami faktycznymi, w tym z opisem psychologicznym, co może być później wykorzystane w pracy zawodowej¹⁷. Dlatego realizowanie wspomnianych potencjalności adwokackich oparte jest na wiedzy teoretycznej, praktycznej i doświadczeniu życiowym.

Te trzy elementy potencjalności adwokata muszą mieć możliwość rozwoju, co wymaga ciągłego ich doskonalenia i pogłębiania. To z kolei prowadzi do prawa adwokata do rozwoju, co powinno być między innymi zapewniane przez samorząd adwokacki i samodoskonalenie się. Przy takim ujęciu jasne staje się, że doskonalenie zawodowe powinno obejmować także sferę doświadczenia życiowego, w tym inicjowania przez samorząd zawodowy życia kulturalnego. Sprzężona z tym zwrotnie powinna być wolność adwokata od hamowania lub uwsteczniania jego potencjalności, tych, które stanowią definiens pracy adwokata. Zakaz ten obejmować musi w szczególności innych uczestników wymiaru sprawiedliwości. W wykonywaniu pracy adwokat posługuje się swoim rzemiosłem, które można także nazwać sztuką¹⁸. Zwłaszcza widoczne jest to w pracy adwokata sądowego, który oprócz wiedzy, praktyki i doświadczenia musi mieć możliwość ich przedstawienia. Dlatego zgodnie z poziomem tych potencjalności oraz temperamentem i cechami osobowości, adwokaci prezentują zróżnicowany warsztat, który musi znaleźć szacunek u innych uczestników wymiaru sprawiedliwości.

16 M. A. Krąpiec, *Praca* (w:) *Powszechna encyklopedia...* (dostęp online: 31.01.2024 r.); *praca.pdf* (ptta.pl)

17 Kwestią tą zajmuje się ruch Law and Literature.

18 *Ius est ars boni et equi* – jedna z najstarszych i najpiękniejszych definicji prawa autorstwa Ulpiana.

Mimo że postępowania sądowe cechuje co do zasady kontradyktryjność, to strony powinna cechować wzajemna lojalność. Kontradyktryjność powinna sprowadzać się do podważania wiedzy teoretycznej drugiej strony (spór co do prawa), doświadczenia zawodowego (prawidłowość podjętych czynności procesowych) i doświadczenia życiowego (błędna ocena dowodów), ale nie powinna polegać na podważaniu sztuki, którą adwokat się posługuje. To zagwarantować ma zasada oględności. Natomiast te same zasady powinny dotyczyć sądów, organów postępowania przygotowawczego i organów administracji. Forowana tu zasada lojalności tych organów wobec pozostałych uczestników postępowania powinna gwarantować zachowanie przez adwokatów wolności od naruszania ich potencjalności. Tym samym niedochowanie tej zasady prowadzić musi do uznania, że w takim wypadku dochodzi do naruszenia prawa adwokata do wykonywania swojej pracy, a tym samym narusza jego dobro osobiste w postaci prawa do pracy.

Zaproponowana definicja pracy adwokata jest kwalifikowana podwójnymi celami, a to własnymi i osób trzecich. Zacząć należy od tych pierwszych, które z perspektywy ludzkiej muszą być pierwszorzędnymi. Całe życie człowieka jest nakierowane na przyszłość: człowiek planuje swe życie, swoją niezależność od innych oraz środki zabezpieczające tę niezależność¹⁹. Aby osiągnąć to w pracy adwokata, środowisko adwokackie musi przyznać, że praca jego członków jest odpłatna i taka być musi. Nie można dopuścić do tego, że z pracą adwokata nie będzie łączyć się ekwiwalentne świadczenie. Ponieważ wysokość wynagrodzenia adwokata kształtuje umowa z klientem, to zwrócić należy uwagę, że wynagrodzenie za pomoc prawną udzielaną z urzędu wielokrotnie nie jest proporcjonalne do pracy adwokata w powyższym rozumieniu. Jego podwyższenie uzależnione jest zaś od nakładu pracy adwokata, czyli nie są brane pod uwagę omawiane potencjalności, a jedynie praca w rozumieniu wytwórczym, tj. liczba rozpraw, liczba pism, opiniowanie przez biegłego, a także okoliczności, na które adwokat nie ma wpływu, między innymi ocena skomplikowania sprawy. Słuszne byłoby, aby premiovane były potencjalności w postaci wiedzy, doświadczenia zawodowego i życiowego, które pozwalają na przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia na pierwszej rozprawie. Po drugie, różnicowanie wynagrodzeń pomocy prawnej udzielanej z urzędu i tej udzielanej z wyboru, przy założeniu, że praca ta jest jakościowo tożsama, nie może się ostać, bowiem prowadzi to do naruszenia zasady równości wobec prawa. Konieczna jest tu ingerencja ustawodawcy, mimo że praktyka sądowa „ruszyła” w stronę stosowania rozproszonej kontroli konstytucyjnej. Dodatkowo nie można nie poruszyć tematu, że część stawek, niewaloryzowanych w zasadzie od 2012 roku, wynikających z norm przepisanych odbiega od realiów rynkowych i stawki w wysokości

19 M. A. Krąpiec, *Praca* (w:) *Powszechna encyklopedia...* (dostęp online: 31.01.2024 r.); praca.pdf (ptta.pl)

kilkuset złotych są najzwyczajniej niesprawiedliwe. Dodatkowo przepisy rządzące wynagrodzeniami powinny być podwyższone proporcjonalnie do wzrostu cen i to rolą ustawodawcy jest wprowadzić optymalne rozwiązanie, a zakres tej wypowiedzi nie pozwala na poszerzenie tego tematu. Gdy sądy rozumieją, że inaczej pracuje się „na swoim”, a inaczej „na cudzym” (zwłaszcza na państwowym), to powinny brać pod uwagę, że lwia część zasądzonych wynagrodzeń brutto stanowi daniny publiczne, a z wykonywaniem pracy adwokata wiążą się jeszcze inne koszty, w tym biurowe, które dla osób pracujących „na cudzym” są kosztami „niczymi”.

Reasumując tę część wypowiedzi – pracę adwokata należy zdefiniować jako realizowanie osobowych potencjalności adwokata polegających na posiadanej wiedzy i doświadczeniu zawodowym i życiowym, w celu umocnienia się we własnym bytowaniu i pomocy prawnej na rzecz osób trzecich. Dlatego adwokaci powinni z dumą mówić o swojej PRACY i bynajmniej nie posługiwać się wyrazami bliskoznacznymi, których konotacja nawiązuje do cech charakterystycznych dla kodeksowego stosunku pracy²⁰.

III. PODZIAŁ WARTOŚCI W ROCIE ŚLUBOWANIA NA TE ZWIĄZANE Z PRACĄ I POSTĘPOWANIEM ADWOKATÓW

W dalszej części zajmę się kwestiami aksjologicznymi, tj. wartościami, którymi powinien kierować się adwokat w wykonywaniu swojej pracy, takimi jak: gorliwość, sumiennosc, zgodność z przepisami prawa, godność, uczciwość, słusność i sprawiedliwość społeczna. W rocie ślubowania wartości te zostały wymienione w dwóch kategoriach. Gorliwość, sumiennosc, zgodność z przepisami prawa, zachowanie tajemnicy adwokackiej odniesione zostały do wypełniania obowiązków, czyli pracy, natomiast godność, słusność i sprawiedliwość społeczna przypisane zostały do postępowania adwokata. Jest to celowym zabiegiem ustawodawcy. Zasady godności, uczciwości, słusności i sprawiedliwości mają zastosowanie szersze, w tym w życiu prywatnym. Zgodnie z § 4 Kodeksu Etyki Adwokackiej adwokat odpowiada dyscyplinarnie za uchybienie etyce adwokackiej lub naruszenie godności zawodu podczas działalności zawodowej, publicznej, a także w życiu prywatnym. Wykładnia językowa art. 5 Pr.adw. potwierdza takie zapatrywanie. Niewątpliwie określenie „wypełnianie obowiązków” nie może odnosić się do życia prywatnego adwokata, bo obowiązki odniesione zostały w tej normie do wspomnianego już udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Dodatkowo przysłówki: gorliwie, sumiennie, z zachowaniem tajemnicy adwokackiej mają tylko konotację z deontologią pracy adwokata. Natomiast wartości takie jak: godność, uczciwość, słusność i sprawiedliwość społeczna mogą odnosić się także do życia prywatnego. Te wartości stają się wzorcem do ustalenia deontologii, czyli

20 Np. robota.

nauki o obowiązkach adwokackich w ogólności. Deontologia, aby chronić godność człowieka spełniającego funkcje zawodowe, podkreśla moralny charakter obowiązków, włączając ogólne normy moralne w ramy swego kodeksu i dbając o ich respektowanie.

Pewne pojęcia, takie jak: legalność i zachowanie tajemnicy zawodowej, należą raczej do sfery prakseologii, czyli teorii działania, i doczekały się swoich szerokich opracowań, dlatego nie warto tu poświęcać im uwagi. Natomiast pozostałe, niekiedy traktowane po macoszemu, jako te nieostre poddane zostaną tu analizie.

III.I. GODNOŚĆ

Zacznijmy od tych wartości uniwersalnych, które dotyczą zarówno sfery pracy, jak i życia prywatnego. Ustawodawca jako pierwszą wymienił godność. Jest to usprawiedliwione, bowiem wartość ta znalazła się w samej nazwie Kodeksu Etyki Adwokackiej – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Już w § 1 ust. 2 znajdujemy definicję godności zawodu adwokata (sformułowaną poprzez wskazanie, co jest jej naruszeniem), bowiem powiedziane jest, że „naruszeniem godności zawodu adwokackiego jest takie postępowanie adwokata, które mogłoby go poniżyć w opinii publicznej lub poderwać zaufanie do zawodu”. Czyli dopuszczalnym minimum godności adwokackiej jest nie-negatywna ocena społeczna, tj. co najmniej neutralna, a horyzont tej wartości jest niedookreślony. Takie ujęcie godności nawiązuje do socjologicznego rozumienia godności adwokackiej. Socjologia zajmuje się wybranym aspektem godności osobistej i rozpatruje ją pod kątem społecznej lub zawodowej roli człowieka. Wyznacza ona pewien status życia i przypisane mu zaszczyty, honory oraz miejsce w hierarchii społecznej lub zawodowej. Odpowiada jej postulowany wzór zachowania ze względu na społeczną pozycję jednostki lub pełnioną przez nią społeczno-zawodową rolę. Termin „godny” przypisany tym wzorom oznacza zarówno szacunek, powagę, zajmowanie szacownego stanowiska, jak i przekonanie, że ktoś wart jest tych przywilejów, zasługuje na nie ze względu na swą społeczną lub zawodową pozycję²¹. Taka wykładnia godności jest uzasadniona także wykładnią historyczną rot ślubowań adwokackich sprzed 1950 r., gdzie wyraźnie nawiązywano do etosu zawodu adwokata, oraz honorowego postępowania, co właśnie skorelowane było z odbiorem społecznym.

21 Por. postanowienie WSD z 16.09.2021 r., sygn. akt WSD 55/21, gdzie stwierdzono: „Wykonywanie zawodu adwokata jako zawodu zaufania publicznego określane jest normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej, czy też szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja). Każdy adwokat przyjmuje na siebie nie tylko zobowiązania osobiste określone w treści ślubowania adwokackiego, ale jak słusznie zauważył Sąd Izbowy, staje się także depozytariuszem wizerunku adwokatury jako całości. Dzięki temu właśnie wizerunkowi adwokatury jako całości, adwokat jako wykonujący zawód zaufania publicznego ma możliwość korzystania z domniemań co do swej wiarygodności i co do szczególnych przymiotów jakie posiada, a więc, iż swoje obowiązki jako adwokat wypełnia gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa oraz zachowuje tajemnicę zawodową, a w postępowaniu kieruje się zasadami godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej. Dbalność o przestrzeganie przez wszystkich adwokatów powyższych zasad jest podstawowym zadaniem Adwokatury, a pion dyscyplinarny jest jednym z jego elementów”.

Jeżeli zgodzić się z zaoferowaną definicją godności, to nie jest ona do pogodzenia z definicją godności wynikającej z Konstytucji, bowiem godność nie jest tam przedstawiona w kontekście socjologicznym, a rozumiana jest jako podstawa całego systemu prawa i przesądza o jego niepozytywistycznych źródłach, godność stanowi podstawę konstytucyjnego katalogu praw człowieka, co ma znaczenie zarówno dla charakteru tych praw, określenia relacji osoba–władza publiczna, jak i dla normatywnej treści poszczególnych wolności i praw. I wreszcie art. 30 Konstytucji wyraża publiczne prawo podmiotowe do ochrony godności²².

Zasady Etyki Adwokackiej nakładają na adwokata obowiązek strzeżenia godności zawodu, zarówno swojej, jak i kolegów korporacyjnych – § 1 ust. 3 i § 5 Kodeksu. Wartość ta w zakresie deontologii zawodowej odniesiona została do: (i) łączenia zawodu adwokata z innymi zajęciami, których wykonywanie uwłaczałoby godności zawodu adwokata lub ograniczało jego niezależność oraz podważało zaufanie do Adwokatury – § 9 ust. 1, (ii) naruszenia godności zawodu z powołaniem się na poczynione przez klienta sugestie – § 10, (iii) formułowania wypowiedzi co do drastycznych okoliczności lub wyrażenia, tak aby nie uchybić powadze sądu, władz i godności zawodu adwokackiego, (iv) zachowania umiaru, współmierności i ogłędności w wypowiedziach tak, aby nie uchybić zasadzie godności zawodu – § 17, (v) zakazu pozyskiwania klientów w sposób sprzeczny z godnością zawodu – § 23, (vi) zachowania godności zawodu podczas widzeń z osobami pozbawionymi wolności. Te nawiązania do godności w ramach wykonywania pracy adwokata nie prowadzą do potrzeby sformułowania innej definicji godności niż ta socjologiczna zaproponowana powyżej. Dochodzi do zaostrzenia wymagań aksjologicznych godności, bowiem w przypadku pracy zawodowej adwokata ocen dokonywać będą inni uczestnicy wymiaru sprawiedliwości, którzy z uwagi na swój etos powinni stawiać wyższe wymagania etyczne.

III.II. Uczciwość

Kolejną wartością wymienioną w rocie ślubowania jest uczciwość. Umieścimy tę wartość w kontekście wypowiedzi ustawodawcy: „adwokat w postępowaniu swoim powinien kierować się zasadą uczciwości”. Kodeks Etyki Adwokackiej tylko raz mówi o uczciwości, a to w przepisach ogólnych w § 8, który stanowi, że „adwokat powinien wykonywać czynności zawodowe według najlepszej woli i wiedzy, z należytą uczciwością, sumiennością i gorliwością. Obowiązkiem adwokata jest stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych i dążenie do utrzymania wysokiej sprawności zawodowej”. W Kodeksie Etyki nie znajdziemy dalszych wskazówek umożliwiających określenie uczciwości adwokackiej, zarówno w działalności zawodowej, jak i w życiu prywatnym. Czym jest uczciwość? To synonim prawości, ale to jeszcze nie zbliża nas do prawdy.

22 P. Tuleja (w:) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. P. Tuleja, Komentarz, Warszawa 2023 (dostęp online: 2.02.2024 r.).

Uczciwość w filozofii stanowi inną nazwę sprawiedliwości wymiennej, której przedmiotem są wzajemne uprawnienia jednostek, relacje między członkami społeczności, odmiennymi grupami, narodami²³. W życiu prywatnym adwokata wchodzi on w różne dobrowolne relacje dotyczące wszelakich dziedzin życia i zasadą powinna być ekwiwalentność świadczeń, co z uwagi na funkcjonowanie pieniądza nie powinno prowadzić do większych kontrowersji w ocenie. Natomiast sprawa staje się o wiele ciekawsza w pracy adwokata. Zgodnie z art. 16 ust. 1 Pr.adw. opłaty za czynności adwokackie ustala umowa z klientem. Jeżeli uczciwość jest wartością, którą ślubuje adwokat przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych, to tym samym opłaty za czynności adwokackie podlegają weryfikacji nie tylko na podstawie ogólnych przepisów prawa – art. 5, 58 § 1 i 2, art. 353¹ k.c., ale także przez pryzmat zasady sprawiedliwości wymiennej. Zastanowić należy się, czy powyższy wniosek może rodzić konsekwencje praktyczne. Zgodnie z art. 353¹ k.c. „strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego”. Ponieważ zasada uczciwości jest zasadą ustawową, powyższą normę można uzupełnić właśnie o znamię ustawowe w postaci uczciwości. W praktyce może to prowadzić do szerszej ochrony klienta, jeżeli wynagrodzenie nie będzie odpowiadało wzajemnemu świadczeniu adwokata.

Dalszym uszczegółowieniem zasady uczciwości jest norma deontologiczna, która nakłada na adwokata szczególną skrupulatność w sprawach finansowych z klientem, informowania go o wysokości honorarium lub o sposobie jego wyliczenia (np. na podstawie czasu pracy) – § 50 Kodeksu Etyki Adwokackiej.

III.III. SŁUSZNOŚĆ

Co się tyczy słuszności, to także ona jest elementem sprawiedliwości. Sprawiedliwość jako cnota jest dyspozycją do działania na podstawie postanowienia zgodnego z tak pojętą słusznością w odniesieniu do innych osób i rzeczy. Słuszność ta polega na zachowaniu środka, czyli unikaniu niesprawiedliwości polegającej na posiadaniu zbyt wiele lub doznawaniu czy otrzymywaniu zbyt mało. Uzupełnieniem koncepcji sprawiedliwości Arystotelesa wydaje się słuszność, która dopełnia niedomagania sprawiedliwości szczególnie tej określonej przez prawo. Prawo jest bowiem ogólne, a konkretne przypadki postępowania szczegółowe. Dlatego prawo nie wystarczy do szczegółowego określenia poprawności działania i domaga się czasem uzupełnienia,

23 Z. Pańpuch, *Cnoty i wady* (w:) *Powszechna encyklopedia...* (dostęp online: 31.01.2024 r.); *Powszechna Encyklopedia Filozofii* (wersja dla WWW) (ppta.pl).

a czasem skorygowania²⁴. Adwokat w postępowaniu swoim powinien kierować się zasadą słuszności, tylko czy ma on do tego odpowiednią przestrzeń? Na gruncie życia codziennego niewątpliwie tak jest i tak być powinno. Adwokat powinien nie tylko być legalistą, ale powinien niesprawiedliwości prawa, jego błędy i niedoskonałości skutecznie sanować poprzez odwołanie się do wszystkich koncepcji prawnych, które na to pozwalają. Natomiast czy w swojej pracy adwokat może stosować zasadę słuszności? Słusznym stwierdzeniem jest, że pozytywizm prawniczy zakończył się w Auschwitz. *Lex iniusta non est lex*. Zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji „przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej”. Dlatego adwokaci mają pole do sprzeciwiania się zarówno w ramach świadczonej pomocy prawnej, ale także w ramach umacniania porządku prawnego RP do stosowania zasady słuszności. Dodatkowo zasada słuszności swoje zakorzenienie czerpie z ochrony praw i wolności obywatelskich. Ochrona praw i wolności wymaga właśnie odwołania się do słuszności, tak aby ochroną objęci zostali ci „najbardziej upośledzeni” społecznie²⁵.

III.IV. SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA

Ostatniego akapitu nie sposób było zakończyć inaczej, bowiem w rocie ślubowania na ostatnim miejscu wymieniona zostaje „zasada sprawiedliwości społecznej”²⁶. Ostatnie jej miejsce nie oznacza jej pośledniego charakteru, wręcz przeciwnie, skoro dwie poprzednie cnoty, tj. uczciwość i słuszność, są jej emanacjami, to z tych trzech największa jest sprawiedliwość²⁷. Można powiedzieć, że ustawodawca posłużył się klasyczną figurą retoryczną, że najsilniejszy argument można zostawić na sam koniec.

W rocie ślubowania pojawia się dodatkowo przydawka przymiotnikowa po rzeczowniku, tj. „społeczna”, co powoduje, że mamy do czynienia z wyrażeniem idiomatycznym²⁸. Natomiast współczesne definicje sprawiedliwości akcentują, że klasyczne rozróżnienia poczynione przez Arystotelesa z punktu widzenia jednostki uzupełniają się, dodając społeczny, wspólnotowy punkt widzenia. Z tego powodu można mówić o tzw. sprawiedliwości społecznej, aczkolwiek sprawiedliwość ze swojej istoty jest społeczna, ponieważ dotyczy bądź relacji człowieka do innych ludzi, bądź jednych grup czy

24 Z. Pañpuch, *Cnoty i wady* (w:) *Powszechna encyklopedia...* (dostęp online: 31.01.2024 r.), Powszechna Encyklopedia Filozofii (wersja dla WWW) (ptta.pl).

25 „Idź bo tylko tak będziesz przyjęty do grona zimnych czaszek / do grona twoich przodków: Gilgamesza Hektora Rolanda / obrońców królestwa bez kresu i miasta popiołów / Bądź wierny Idź”, Z. Herbert, *Przesłanie Pana Cogito*, Wrocław 2022, s. 414.

26 Współcześnie sprawiedliwość społeczna definiowana jest zgodnie z koncepcją J. Rawlsa, który właśnie posługuje się kategorią „najbardziej upośledzonych”.

27 Podobnie jak w platońskim *Państwie*.

28 Zasadą jest, że jeżeli przymiotnik następuje po rzeczowniku, to mamy do czynienia ze związkiem frazeologicznym stałym, np. „panna młoda”, „dobro wspólne”.

wspólnot do innych. Nie ma więc innej sprawiedliwości niż społeczna²⁹. Jeżeli przyjąć powyższe za trafne, to rezygnacja przez ustawodawcę w rocie ślubowania radcy prawnego z przymiotnika „społeczna” nie ma praktycznego znaczenia.

Dla potrzeb omówienia wartości w życiu prywatnym adwokata można sięgnąć do znanej definicji sprawiedliwości Ulpiana: „wola do oddawania każdemu tego, co mu się od nas należy”³⁰. Można pokusić się jeszcze o taką wariację zaproponowanej definicji: jeśli nie wiesz, jak należy się w jakiejś sytuacji zachować, na wszelki wypadek zachowaj się przyzwoicie³¹. Jeżeli nie wiesz, co to znaczy przyzwoicie, to przynajmniej zachowaj się zgodnie z prawem, a jeżeli prawo także nie daje wskazówki, to posłuż się imperatywem kategorycznym i „postępuj tylko według takiej maksymy, dzięki której możesz zarazem chcieć, żeby stała się powszechnym prawem”, „postępuj tak, jak gdyby maksyma twojego postępowania przez wolę twą miała się stać ogólnym prawem przyrody” i ostatecznie „postępuj tak, byś człowieczeństwa tak w twej osobie, jako też w osobie każdego innego używał zawsze zarazem jako celu, nigdy tylko jako środka”³².

W życiu zawodowym adwokata sprawiedliwość społeczną należy rozdzielić na świadczenie pomocy prawnej i w tej dziedzinie zaproponowana powyżej definicja zdaje się wystarczająca. Ponieważ opisana powyżej cnota uczciwości jest elementem sprawiedliwości, dlatego uwagi poczynione powyżej znajdują i tu zastosowanie.

Co się tyczy zaś „ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej” przez adwokatów³³, to zasadnym będzie sięgnięcie do wyrafinowanej koncepcji sprawiedliwości społecznej J. Rawlsa, opartej na umowie społecznej, którą można streścić następująco: koncepcja ta oparta jest na wymyślonym tworze, zwanym pierwotnym położeniem, w którym jednostki znajdując się, ustalają strukturę społeczeństwa, którego są częścią. Pierwotne położenie spełnia tzw. założenia „zasłony niewiedzy”, czyli jednostki znajdujące się w nim nie dysponują takimi informacjami jak: (i) obecne i przyszłe miejsce w społeczeństwie, z uwzględnieniem statusu społecznego, (ii) posiadany majątek, a także wrodzone zdolności, takie jak inteligencja, uroda itd., (iv) inne okoliczności (wiek, sytuacja polityczna itp.).

29 Z. Pańpuch, *Cnoty i wady (w:) Powszechna encyklopedia...*

30 *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.*

31 Aforyzm przypisywany A. Slonimskiemu.

32 I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, tłum. M. Wartenberg, Warszawa 1984.

33 Sprawiedliwość społeczna w orzecznictwie TK jest definiowana jako „dążenie do zachowania równowagi w stosunkach społecznych i powstrzymywanie się od kreowania nieusprawiedliwionych, nieopartych obiektywnymi wymogami i kryteriami przywilejów dla wybranych grup obywateli”, a także podkreśla się, że „sprawiedliwość społeczna jest celem, który ma urzeczywistnić demokratyczne państwo prawne. Nie jest demokratycznym państwem prawnym państwo, które nie realizuje idei sprawiedliwości” (TK – K 8/98). TK podkreśla, że zasada sprawiedliwości społecznej nie ma jednorodnego charakteru. Niewątpliwie wiąże się z nią m.in. równość praw, solidarność społeczna, minimum bezpieczeństwa socjalnego oraz zabezpieczenie podstawowych warunków egzystencji dla osób pozostających bez pracy nie z własnej woli. Ocena sposobów urzeczywistniania zasady sprawiedliwości społecznej w danych warunkach wymaga zachowania przez Trybunał Konstytucyjny szczególnej powściągliwości, stąd naruszenie zasady sprawiedliwości społecznej może on orzec tylko wtedy, gdy nie budzi ono wątpliwości (TK – K 21/95, K 5/99).

Jeżeli jednostka nie zdaje sobie sprawy, w jakiej pozycji skończy w ustalonym przez siebie łańdźie społecznym, prawdopodobnie nie będzie nadawała przywilejów jakiegokolwiek grupie społecznej, a raczej skupi się na stworzeniu systemu sprawiedliwego dla wszystkich. Taki system będzie opierał się na dwóch zasadach sprawiedliwości: (i) każda osoba powinna mieć równe prawo do jak najszerzego całościowego systemu równych podstawowych wolności, dającego się pogodzić z podobnym systemem dla wszystkich, (ii) nierówności społeczne i ekonomiczne mają być tak ułożone, aby: były z jak największą korzyścią dla najbardziej upośledzonych (zasada dyferencji), były związane z dostępnością do urzędów i stanowisk dla wszystkich, w warunkach autentycznej równości szans (zasada merytokracji)³⁴.

Przedstawione rozważania teoretyczne pasują do pracy adwokatów, w ramach której powinni kierować się zasadą sprawiedliwości społecznej. Ochrona prawa i wolności obywatelskich i umacnianie porządku prawnego przez adwokatów może następować na etapie stanowienia prawa i jego stosowania. Adwokaci powinni stać na straży sprawiedliwości społecznej stanowionego prawa poprzez działalność samorządu adwokackiego. Natomiast osobiście powinni być obrońcami sprawiedliwości społecznej w stosowaniu prawa, tak aby wykładnia norm prawa materialnego i procesowego pozostawała w zgodzie z tą zasadą. Pominięcie w ustawie o radcach prawnych w treści ślubowania przymiotnika „społeczna” i nieobjęcie obowiązkiem radcy prawnego ochrony praw i wolności obywatelskich może prowadzić do wniosku, że między innymi na tym polega różnica obydwu zawodów. Radcowie prawni i ich samorząd nie są powołani do wdrażania sprawiedliwości społecznej na etapie stanowienia i stosowania prawa.

III.V. GORLIWOŚĆ I SUMIENNOŚĆ

Co do gorliwości i sumiennosci wykonywania pracy adwokackiej, to znalazły się one w § 8 Kodeksu Etyki, który to był już przytoczony powyżej. Zastanowić należy się, jakie znaczenie przypisać przymiotnikowi „należyta”, który odnosi się do uczciwości, sumiennosci i gorliwości. Definicji legalnej należytej staranności dostarcza art. 355 § 1 i 2 k.c., który stanowi, że dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność). Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. Dlatego należyta sumiennosc i gorliwość należałoby zdefiniować jako sumiennosc i gorliwość wymaganą przy uwzględnieniu profesjonalnego charakteru działalności adwokackiej³⁵. Żadna ustawa

34 W. Sady (w): K. Gurczyńska-Sady, W. Sady, *Wielcy filozofowie współczesności*, Kęty 2012, s. 176–182.

35 Por. orz. WSD z 12.02.2022 r., sygn. akt WSD 23/21. Zasady godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej to te elementy, które obok tajemnicy zawodowej stanowią o tym, że zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego.

procesowa nie nakłada na kwalifikowanego pełnomocnika bardziej rygorystycznego traktowania przez sądy i urzędy niż strony niezastępowanej przez taki podmiot³⁶. Sumiennosc i gorliwosc adwokacka staly się miernikiem oceny winy przy ocenie wniosków o przywrócenie terminu³⁷. Oczywiście sumiennosc i gorliwosc są także miernikami oceny pracy adwokackiej na płaszczyźnie dyscyplinarnej³⁸.

IV. PODSUMOWANIE

Jak widać, wartości wyrażone w rocie ślubowania są częściowo powtórzone i częściowo skonkretyzowane w Kodeksie Etyki. Wyższy Sąd Dyscyplinarny także w najnowszych orzeczeniach sięga do samej treści roty ślubowania, wskazując na konieczność oceny zachowania adwokatów przez pryzmat właśnie wartości tam wyrażonych. Natomiast do tej pory doktryna i orzecznictwo nie poświęciły głębszej uwagi na zdefiniowanie wartości, a lukę tę stara się wypełnić niniejsza wypowiedź. Liczę, że lektura tego tekstu może być inspirująca zarówno dla adwokatów i aplikantów, przed którymi pozostaje złożenie ślubowania przed dziekanem okręgowej rady adwokackiej, ale także dla tych, którzy już dawno tę przysięgę mają za sobą i swoją pracą i postawą dali świadectwo jej dochowaniu.

adw. Piotr Rachwał

adwokat Krakowskiej Izby Adwokackiej, wykładowca Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

advocate of the Krakow Bar Association, lecturer at the Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University

36 Oczywiście za wyjątkiem norm specjalnych, które kierowane są wyłącznie do pełnomocników kwalifikowanych.

37 Por. post. NSA z 16.05.2023 r., sygn. akt II GZ 131/23: „W przedmiotowej sprawie wina profesjonalnego pełnomocnika procesowego będącego adwokatem nie budzi wątpliwości. Pełnomocnik ten z racji zawodowego świadczenia usług prawniczych z zakresu pomocy prawnej (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze) powinien pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej (zob. art. 80 i n. ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze) lub cywilnoprawnej (zob. np. art. 8a ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze) dochować należytej staranności wymaganej od profesjonalisty (por. art. 355 § 2 k.c.). Zgodnie bowiem z rotą ślubowania adwokackiego ma on swoje obowiązki wypełniać «gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa» (zob. art. 5 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze). W tej sytuacji zaniedbania pełnomocnika procesowego w zakresie organizacji pracy kancelarii adwokackiej lub organizacji i rozkładu czasu wykonywania obowiązków adwokackich (np. w zakresie niewyznaczenia osoby zastępującej adwokata jako pełnomocnika procesowego w danej sprawie) albo niedochowanie obowiązku zawiadomienia sądu o zmianie adresu (art. 70 § 1 w zw. z art. 67 § 5 p.p.s.a.) są typowymi przykładami zwinionych działań lub zaniechań tego rodzaju pełnomocnika procesowego, których skutki prawne obciążają bezpośrednio mocodawcę”. Podobnie WSA w Rzeszowie w post. z 20.06.2017 r., sygn. akt II SA/Rz 618/16.

38 Orzeczenie WKD z 25.06.1966 r., gdzie rozważano upozorowanie zachowania terminu do złożenia apelacji polegające na nadaniu listem poleconym pod adresem sądu niepodpisanego projektu apelacji, a następnie – pomimo kilkakrotnych ponagleń ze strony sądu – niezłożenie tej apelacji. Uznano, że stanowi to rażącą niesumienność w wykonywaniu swoich podstawowych obowiązków i wyjątkowe lekceważenie interesów swoich klientów oraz podrywa zaufanie społeczeństwa do rzetelności adwokatury i dlatego winny takiego postępowania nie powinien być członkiem palestry.

ABSTRACT

Keywords: *oath, advocate's work, axiology, values, reliability, dedication, dignity, honesty, fairness, social justice*

The axiology of the oath of an advocate and the notion of an advocate's work

The paper discusses the values embodied in the oath of an advocate, which has to be taken as a prerequisite for entering this profession. Said values include: dignity, honesty, fairness and social justice, and an advocate should hold to them in both their professional and private life. Even though the aforementioned values are often invoked in the professional milieu, as well as before the disciplinary judiciary, their meaning has not yet been the subject of a broader discussion. Furthermore, the article discusses qualities such as reliability and dedication, which should characterize both the performance of duties by and the work of an advocate. Attention is drawn to the fact that such statutory requirements carry contractual consequences, as well as have a bearing on the assessment of the standard of diligence. In addition, an attempt is made at defining the advocate's work, with references to both the subject and goals of the advocate's activities, while taking into account the general human needs of the advocate as a human being. The article draws both from legal and extra-legal sources, especially philosophical ones. The article was created primarily with reference to the deontological ethics of the profession of an advocate, which can further assist the disciplinary judiciary in evaluating the examined cases through the prism of faithfulness to the contents of the oath of an advocate.

Bibliografia załącznikowa

- Herbert Zbigniew, *Przesłanie Pana Cogito*, Wrocław 2022
- Kant Immanuel, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, Warszawa 1984
- Krąpiec Mieczysław A. (w:) *Powszechna encyklopedia filozofii*, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu
- Maroń Grzegorz, Instytucja ślubowania adwokackiego w polskim porządku prawnym, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/2 poz. 6-18
- Pańpuch Zbigniew (w:) *Powszechna encyklopedia filozofii*, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu
- Pańpuch Zbigniew, Zawojcka Teresa (w:) *Powszechna encyklopedia filozofii*, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu

Tuleja Piotr (w:) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. P. Tuleja, *Komentarz*,
Warszawa 2023

Sady Wojciech, Gurczyńska-Sady Katarzyna *Wielcy filozofowie współczesności*, Kęty 2012